

Χώροι για το Παιδί ή Χώροι του Παιδιού;

Τόμ. 1 (2018)

Πρακτικά Συνεδρίου 'Χώροι για το Παιδί ή Χώροι του Παιδιού; Όταν η συνθήκη αγωγής και εκπαίδευσης τέμνεται με την καθημερινότητα της πόλης'

**Μια νέα εκπαιδευτική πρόταση: Φτου και Βγαίνω!
Οκτώ κρυφώνες για να βρεις τον εαυτό σου και να
παίξεις με τους άλλους**

Άννα Νεμπαυλάκη (Anna Nempavlaki)

doi: [10.12681/χπ.1459](https://doi.org/10.12681/χπ.1459)

Μια νέα εκπαιδευτική πρόταση: Φτου και Βγαίνω! Οκτώ κρυψώνες για να βρεις τον εαυτό σου και να παίζεις με τους άλλους

A new educational proposal: Phew and comes! Eight hiding places for finding oneself and for playing with the others

Άννα Νεμπαυλάκη

Δασκάλα, 9^ο Δημοτικό Σχολείο Χανίων

Περίληψη

Η εισήγησή μου έχει σκοπό να παρουσιάσει τρόπους ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης του παιδιού, δηλαδή τρόπους που θα βοηθήσουν το παιδί να σκέφτεται θετικά για τον εαυτό του, που θα τονώσουν τη δημιουργικότητά του και θα μειώσουν τη βίαιη συμπεριφορά του στο σχολείο. Κάθε παιδί είναι σημαντικό να κατανοήσει τη μοναδικότητά του, ν' ανακαλύψει και να γνωρίσει καλύτερα τον εαυτό του, να αισθανθεί σημαντικό και ξεχωριστό. Αρχικά θα παρουσιάσω μια δράση με οκτώ κρυψώνες αυτοεκτίμησης που σχεδίασα και υλοποίησα μέσα κι έξω από το σχολείο με αρωγό την τέχνη. Στη συνέχεια θα τονίσω την σημασία που έχει η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης του παιδιού από παιδαγωγικής και ψυχολογικής πλευράς. Τέλος, θα παρουσιάσω αρκετές παρεμβάσεις που μπορούν να γίνουν στο σχολικό περιβάλλον –στο κοινωνικό, παιδαγωγικό και στο κτισμένο/ διαμορφωμένο– οι οποίες μπορούν να συμβάλουν για να γίνει πιο αρμονική η σχέση του παιδιού με τον εαυτό του και τους άλλους.

λέξεις-κλειδιά: αυτοεκτίμηση, κρυψώνες, σώμα, σκέψεις, αισθήσεις, σχέσεις, διατροφή, ψυχή, χώρος, παιδί.

Anna Nempavlaki

Primary school teacher, Chania

My paper wishes to present ways to cultivate children's self esteem and encourage them to think creatively. There are a number of initiatives which can be taken in the school environment from the social, pedagogical or the architectural point of view which can foster the harmonious relationship of children to themselves as well as to others. Initially I shall present an action organized around eight hiding places that I designed and realized in and out of the school via art. Then, I shall emphasize the importance accorded to fostering self esteem from a pedagogical and psychological viewpoint. Finally, I shall present several measures that can be taken in the school environment so that it contributes to the harmonic relationship of children to themselves as well as to others.

keywords: self-esteem, hiding places, body, thoughts, nutrition, senses, relations, frame, soul, space, child.

Η ανάπτυξη της δημιουργικότητας του παιδιού, η καλλιέργεια της κριτικής και συνθετικής σκέψης του, η ανάγκη για συνεργατική μάθηση, η επιθυμία εξάλειψης της ενδοσχολικής βίας, η ανάγκη αντιμετώπισης μαθησιακών δυσκολιών είναι θέματα που απασχολούσαν και συνεχίζουν να απασχολούν την κοινότητα των δασκάλων κι όχι μόνο. Πεποίθησή μου είναι πως οφείλουμε να μάθουμε στα παιδιά να εκτιμούν τον

εαυτό τους. Ένα παιδί που έχει επίγνωση των δυνατοτήτων και των αξιών του, αγαπά και αποδέχεται τον εαυτό του, είναι χαρούμενο και αισιόδοξο μακριά από έννοιες, όπως απομόνωση και αποξένωση. Αυτά τα παιδιά δημιουργούν και συντηρούν υγιείς σχέσεις με τα υπόλοιπα.

Σ' αυτό το κείμενο θα παρουσιάσω αρχικά μια παιδαγωγική προσέγγιση για την οικοδόμηση μιας καλής αντίληψης του παιδιού για τον εαυτό του, μέσα από ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που συνέλαβα και υλοποίησα το σχολικό έτος 2015-2016 στο 9^ο Δημοτικό Σχολείο Χανίων με τους μαθητές της τρίτης τάξης. Στη συνέχεια θα τονίσω την σημασία που έχει η διαμόρφωση και ενίσχυση της αυτοεκτίμησης του παιδιού από παιδαγωγικής και ψυχολογικής πλευράς. Κατόπιν θα επιχειρήσω να δείξω την δυνατότητα να λειτουργήσουν οι καλές τέχνες ως εργαλεία για την ενίσχυση της θετικής αυτοεικόνας. Τέλος, βάσει της χωροψυχολογίας θα διατυπώσω την άποψή μου για το πώς η αρχιτεκτονική ενός σχολείου, ο σχεδιασμός ενός καινοτόμου σχολικού περιβάλλοντος και η αναβάθμιση του χώρου, μπορούν να συμβάλουν στη διαδικασία ανάπτυξης της αυτοεκτίμησης του παιδιού και στην εξέλιξή του, τόσο σε προσωπικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Για την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και την αποτροπή της βίας στα σχολεία σχεδίασα μια δράση με τίτλο *Φτου και Βγαίνω! Οκτώ κρυψώνες αυτοεκτίμησης για ανακαλύψεις τον εαυτό σου και να παίζεις με τους άλλους*. Ο ίδιος ο τίτλος του προγράμματος παραπέμπει στον στόχο του: την εσωτερική και εξωτερική αναζήτηση και διερεύνηση των μυστικών της κάθε κρυψώνας που θα οδηγήσει το παιδί στη βαθύτερη κατανόηση και αναγνώριση των διαφορών πτυχών του εαυτού του.

Αρχικά ανέπτυξα κάθε κρυψώνα ξεχωριστά μέσα στην τάξη για έναν μήνα περίπου. Στη συνέχεια, αφού είχα συναντηθεί προηγουμένως με κάθε καλλιτέχνη, επισκεφτήκαμε με τους μαθητές το εργαστήρι του καθενός, όπου και φτιάξαμε μαζί του ένα έργο τέχνης. Οι οκτώ κρυψώνες είναι οι ακόλουθες: 1) η κρυψώνα όπου μπορείς να ανακαλύψεις το σώμα σου, 2) η κρυψώνα όπου μπορείς να εξερευνήσεις τις σκέψεις σου, 3) η κρυψώνα όπου μπορείς να εντοπίσεις τις αισθήσεις σου, 4) η κρυψώνα όπου μπορείς να συνειδητοποιήσεις τα συναισθήματά σου, 5) η κρυψώνα όπου μπορείς να ορίσεις τη σχέση σου μ' εμένα και με τους άλλους, 6) η κρυψώνα όπου μπορείς να αποκαλύψεις το πλαίσιο σου, 7) η κρυψώνα όπου μπορείς να μάθεις για τη διατροφή σου και 8) η κρυψώνα όπου μπορείς να φανερώσεις την ψυχή σου.

Στο τέλος της σχολικής χρονιάς, παρουσιάσαμε τα αποτελέσματα αυτού του ταξιδιού αυτοεκτίμησης στο κοινό της πόλης των Χανίων, εκθέτοντας τα έργα των καλλιτεχνών αλλά και των ίδιων των παιδιών και παίζοντας ένα δραματοποιημένο παραμύθι. Στη συνέχεια, τον Σεπτέμβριο του 2016 παρουσιάσαμε, στον αύλειο χώρο της Δημοτικής Πινακοθήκης Χανίων ένα εικαστικό παιχνίδι με τίτλο *Φτου και βγαίνω, live*.

Το βιβλίο που μ' ενέπνευσε έχει τίτλο *Πλάθοντας ανθρώπους*, της Αμερικανίδας ψυχοθεραπεύτριας Βιτζίνιας Σατίρ. Η ίδια αναφέρει σε αυτό ότι όταν ένα παιδί γνωρίσει το σώμα του κι όλα όσα κάνει, το μυαλό του με τις ιδέες και τις σκέψεις του, τα μάτια του και τις εικόνες όσων βλέπουν και όλες τις άλλες αισθήσεις, τα συναισθήματά του και πώς εκείνα καθορίζουν τον τρόπο συμπεριφοράς του, τη σχέση που έχει με τον εαυτό του και με τους γύρω του και πώς μπορεί να τη βελτιώσει, το πλαίσιο μέσα στο οποίο ζει και τη σημαντική αισθητική επιρροή που του ασκεί, τα σημεία-κλειδιά της σωστής διατροφής του για να έχει καλή υγεία, όταν δει την ομορφιά και τη δύναμη της ψυχής του, τότε μαθαίνει να εκτιμά τον εαυτό του.

Το πρόγραμμα με τον βιωματικό χαρακτήρα που είχε, με την εμπλοκή της τέχνης και τα πολλαπλά οφέλη της, πυροδότησε τη φαντασία των παιδιών και μέσα από διαθεματικές παιγνιώδεις δραστηριότητες καλλιέργησε τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση σ' όλα τα επίπεδα. Καλλιέργησε δεξιότητες και εμπλούτισε το νου και την ψυχή του παιδιού και το ωφέλησε σε όλα τα επίπεδα: γνωστικό, συναισθηματικό, κοινωνικό, ατομικά και ομαδικά.

Η συμμετοχή των καλλιτεχνών στην υλοποίηση του προγράμματος αποτελεί το κλειδί για την εφαρμογή ευέλικτων σχημάτων παρέμβασης, προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της παιδικής ηλικίας. Ακόμα και τα πιο «ευαίσθητα-φοβισμένα» ή «δύσκολα-επιθετικά» παιδιά μπορούν να βρουν διέξοδο και κανάλι επικοινωνίας με τον κόσμο και τον εαυτό τους μέσω της μουσικής, της ζωγραφικής, της γλυπτικής, του θεάτρου και της λογοτεχνίας. Οι εικαστικές τέχνες μούν τα παιδιά στη δημιουργική διαδικασία μέσα από την πράξη και το παιχνίδι. Κάθε παιδί που δημιουργεί αισθάνεται τον ενθουσιασμό της ελεύθερης έκφρασης, αναπτύσσει την κοινωνικότητά του και ξεπερνά τον ατομικισμό, αφού οι τέχνες τον παροτρύνουν στην επικοινωνία, στη συμμετοχή και συνεργασία. Η λογοτεχνία και το θέατρο καλλιεργούν την αντίληψη και τον ψυχικό κόσμο των παιδιών. Συμβάλλουν στην αισθητική καλλιέργεια, στην ανάπτυξη της φαντασίας, στην ψυχική ωρίμανση και φυσικά στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Η μουσική ενεργοποιεί τις αισθητικές υποδοχές που διαθέτουν τα παιδιά και είναι απαραίτητες για την ολόπλευρη και ισορροπημένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Η φωτογραφία δημιουργεί πάντα τεκμήρια τα οποία δείχνουν τη ζωντάνια και ενεργητικότητα των όσων απεικονίζει. Ο κινηματογράφος ασκεί ίσως τη μεγαλύτερη επιρροή στην ζωή μας. Εκτός από τις ταινίες που αποσκοπούν απλά να διασκεδάσουν τα παιδιά, υπάρχουν και αυτές που περιλαμβάνουν προβληματισμούς και συμβάλλουν γενικότερα στην ηθική, κοινωνική και αισθητική καλλιέργειά τους, αλλά και εκείνες που είναι καθαρά εκπαιδευτικές και μεταδίδουν πρακτικές γνώσεις, πολύ ευκολότερα από όσο το κατορθώνει ένας δοκιμασμένος δάσκαλος.

Η αρχιτεκτονική ως μια μορφή τέχνης επεμβαίνει καθοριστικά στην καθημερινότητα, μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη και ενίσχυση της αυτοεκτίμησης του παιδιού, προστατεύοντας την ποιότητα του σχολικού χώρου, ο οποίος αποτελεί πεδίο αγωγής και ολόπλευρης ανάπτυξης των παιδιών.

Το κάθε παιδί έχει την ανάγκη να καταλαμβάνει ένα κομμάτι σχολικού χώρου και να το κάνει δικό του, προσωπικά δικό του. Έναν χώρο που να του ανήκει, που έχει την προσωπικότητά του. Η κυριαρχία στον χώρο αυτό ελαττώνει τις επιθετικές διαθέσεις του παιδιού προς άλλα παιδιά, ελαττώνει τη βία.

Όταν ο σχολικός χώρος περιλαμβάνει συνθέσεις που περιέχουν «στοιχεία» τα οποία ικανοποιούν τα παιδιά, τότε εκείνα, χρησιμοποιώντας τα, αισθάνονται «ευγνωμοσύνη» και ικανοποίηση από τον χώρο που τα περιέχει. Ό,τι στοιχεία είναι ικανά να τους ξεκουράζουν από τη μονοτονία των κινήσεων στο περιβάλλον και να τους δίνουν τη δυνατότητα περισυλλογής ή έστω και απλής αλλαγής του ρυθμού ταχύτητας των κινήσεών τους είναι στοιχεία επιθυμητά. Περιβάλλον που στερείται από τέτοια στοιχεία τα κάνει να κουράζονται και να αγανακτούν.

Ένας αρχιτέκτονας μπορεί να δημιουργήσει γωνιές μέσα στο σχολείο, βασιζόμενος στον πυλώνα του *Φτου και βγαίνω* που είναι οι οκτώ κρυψώνες, να αναβαθμίσει το εκπαιδευτικό περιβάλλον μέσω μιας σχολικής βιβλιοθήκης, να επινοήσει παιγνιώδη στοιχεία για το σχολείο που ευνοούν τις παιδικές βιωματικές δράσεις, να απεγκλωβίσει την παιδική ηλικία από τις τάξεις των ενηλίκων, να ευνοήσει τη διάδραση ανάμεσα

στην αρχιτεκτονική και το παιδί που χρησιμοποιεί το χώρο, να βοηθήσει τα παιδιά να προσέξουν την άνεση, τη θέα, τη θερμοκρασία, τις υφές των υλικών, τις οσμές, την ακουστική, το φως και τη σκιά, τις αναλογίες του χώρου μιας σχολικής αίθουσας και να χρησιμοποιήσει ποικίλα υλικά για την ανάπτυξη του συμβολικού παιχνιδιού.

Έτσι ο σχολικός χώρος μπορεί να κερδίσει την εμπιστοσύνη του παιδιού και να το βοηθήσει να αναπτύξει την αυτοεκτίμησή του. Η ποιότητά του επηρεάζει την εμπιστοσύνη του παιδιού σχετικά με την ψυχολογική ανάγκη του να καθορίσει, προσωποποιήσει και να υπερασπίσει το δικό του χώρο. Θετική είναι η διάθεση του παιδιού όταν αισθάνεται οικειότητα και ασφάλεια στο χώρο. Σύμφωνα με τα παραπάνω το παιδί και ο χώρος δύνανται να γίνουν μια αδιαχώριστη οντότητα: ο χώρος και το παιδί δηλαδή μπορούν να γίνουν ένα. Ο χώρος ανήκει στα παιδιά και τα παιδιά ανήκουν στο χώρο.

Βιβλιογραφία

- Goleman, D. (2011). *Η συναισθηματική νοημοσύνη*. Μτφρ. Α. Παπασταύρου. Αθήνα: Πεδίο.
- Gottman, J. (2011). *Η συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών. Πώς να μεγαλώσουμε παιδιά με συναισθηματική νοημοσύνη*. Μτφρ. Χ. Ξενάκη. Αθήνα: Πεδίο.
- Lacey, S. (2009). *Τέχνη για παιδιά*. Αθήνα: Μοντέρνοι καιροί.
- Αντωνιάδης, Α. Κ. (2013). Χωροψυχολογία και Αρχιτεκτονικές Συνθέσεις, Νέα εφόδια και κατευθύνσεις της μεθοδολογίας Αρχιτεκτονικών συνθέσεων. Στο *Άνθρωπος και Χώρος* (2013, Νοέμβριος 11). Ηλεκτρονικό περιοδικό. Διαθέσιμο στο: <http://www.akx.gr/?s=%CE%91%CE%BD%CF%84%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%AC%CE%B4%CE%B7%CF%82> (Ανακτήθηκε: 1/12/2017).
- Αρχοντάκη, Ζ. και Φιλίππου, Δ. (2003). *205 βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων ψυχοθεραπείας, κοινωνικής εργασίας, εκπαίδευσης*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Κωνσταντινίδου, Μ. (2005). *Αγαπώ ό,τι καταλαβαίνω*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Μπουρλιού, Ε. (2012). *Η αυτοεκτίμηση*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Σατίρ, Β. (1989). *Πλάθοντας ανθρώπους*. Αθήνα: Κέδρος.